

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук

Мартинчук Олени Валеріївни

на дисертацію **Лещій Наталії Петрівни**

«Теоретичні та методичні засади фізкультурно-оздоровчої роботи

з дітьми зі складними порушеннями розвитку

в навчально-реабілітаційних центрах»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка

Серед наукової спільноти загальновідомим є факт, що проблема навчання, виховання і розвитку дітей зі складними порушеннями залишається не достатньо вивченою у спеціальній педагогіці та психології. Відтак, звернення Наталії Лещій до цієї проблеми, безумовно, є важливим та необхідним кроком на шляху розвитку теоретико-методичних засад абілітації дітей зі складними порушеннями, найефективнішим засобом якої є фізкультурно-оздоровча робота.

Актуальність дослідження науково-прикладної проблеми фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми зі складними порушеннями розвитку зумовлена потребою у розробленні ефективних стратегій втручання для дітей, у яких наявна якісно своєрідна структура розвитку, що значно ускладнює застосування корекційно-розвивальних стратегій та звужує діапазон засобів компенсації.

Аналіз змісту дисертації дає підстави стверджувати, що Наталія Петрівна на початку роботи над дисертаційним дослідженням чітко усвідомлювала важливість комплексної фізкультурно-оздоровчої роботи для поліпшення психофізичного та функціонального стану дітей із складними порушеннями розвитку для повноцінної інтеграції їх у суспільство та проблеми, пов'язані з відсутністю науково-обґрунтованої системи фізкультурно-оздоровчої роботи в умовах навчально-реабілітаційних центрів (НРЦ), що й зумовило вибір теми дослідження.

Щодо понятійного апарату зазначимо, що об'єкт, предмет, завдання цілком відповідають розряду докторського дослідження, яке успішно реалізовано Наталією Лещій на засадах застосування теоретико-методологічних підходів до розв'язання власних дослідницьких намірів.

Стратегія дослідницького задуму, спроектована у концепції дослідження, спрямувала дисертантку на розроблення комплексної, диференційованої, багатофакторної системи організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми молодшого шкільного віку зі складними порушеннями розвитку та обґрунтування педагогічних умов організації фізкультурно-оздоровчої роботи в умовах НРЦ. Наукова новизна і практична значущість отриманих результатів є незаперечними, оскільки вони уможливають розроблення індивідуально спрямованих фізкультурно-оздоровчих програм для дітей молодшого шкільного віку зі складними порушеннями розвитку з урахуванням статевих відмінностей дітей обраної категорії, їхнього психофізичного та функціонального стану.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність забезпечується: адекватністю методів наукового дослідження, серед яких наявний широкий спектр методів емпіричного дослідження (соціологічних, педагогічних, антропометричних, фізіологічних), коректним застосування методів математичної статистики, репрезентативною вибіркою досліджуваних (249 учнів зі складними порушеннями розвитку) та ретельним аналізом фактичного матеріалу з достатньою для вірогідних висновків кількістю спостережень.

Отже, вище наведене дозволяє вважати отримані наукові положення та висновки обґрунтованими та вірогідними. Матеріали, результати і висновки дисертаційного дослідження мають практичну спрямованість і можуть бути використані як в освітньому процесі навчально-реабілітаційних центрів, так і в освітньому процесі закладів вищої освіти у процесі підготовки майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти.

Результати докторського дослідження знайшли своє відображення у достатній кількості фахових і апробаційних видань, як в Україні, так і за кордоном. Слугує схвалення широка географія експериментальної бази дослідження, публікацій та впровадження результатів. За результатами дослідження опубліковано 49 праць, у тому числі 1 монографію, 23 статті в наукових фахових виданнях України (з них 17 у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз), 5 – у виданнях іноземних держав, які внесені до міжнародних наукометричних баз, 10 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій, 10 освітніх програм.

Логіка рецензування диктує необхідність оцінити структуру та зміст дисертації. Отже, дисертація структурована логічно, складається з чотирьох розділів: два з них – теоретичні і два експериментально-практичного спрямування, у яких подано методіку, хід і результати експериментального дослідження.

У позитивному полі відзначимо, насамперед, що дисертантці вдалося досить чітко, виважено, в логічній послідовності розкрити теоретичні позиції, що достеменно склали міцне підґрунтя подальшого експериментального дослідження. Так, у першому розділі *«Теоретичні засади фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми зі складними порушеннями розвитку в навчально-реабілітаційних центрах»* презентовано проблемне поле фізкультурно-оздоровчої роботи у НРЦ, здійснено аналіз організаційно-правового інструментарію надання допомоги у НРЦ, а також аналіз ключових дефініцій: «спортивно-оздоровча робота», «фізкультурно-оздоровча робота», фізкультурно-оздоровча робота в навчально-реабілітаційному центрі, що безперечно заслуговує схвалення.

У другому розділі *«Методологічні засади дослідження фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми зі складними порушеннями розвитку»* визначено методологічні підходи (діяльнісно-особистісний, системний та культурологічний) та принципи щодо організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми зі складними порушеннями розвитку у НРЦ (індивідуалізації і

диференціації організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми зі складними порушеннями розвитку; продуктивності розвитку особистості; ситуативності навчання; освітньої рефлексії).

У третьому розділі *«Стан реалізації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми зі складними порушеннями розвитку в навчально-реабілітаційних центрах на сучасному етапі»* здійснено аналіз дослідження проблеми фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми зі складними порушеннями розвитку в теорії спеціальної педагогіки; виявлено особливості, розглянуто стан фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми зі складними порушеннями розвитку в НРЦ; визначено та схарактеризовано педагогічні умови, що сприятимуть організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми зі складними порушеннями розвитку в НРЦ.

Вважаємо за доцільне акцентувати увагу у позитивному аспекті на здійсненому авторкою анкетуванні батьків, учителів та учнів щодо з'ясування їхнього ставлення до фізичних занять оздоровчого спрямування шляхом, що дало змогу усвідомити глибину проблеми організації та реалізації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми з особливими освітніми потребами у спеціальних закладах освіти. Отримані у процесі експериментального дослідження дані дали змогу науково обґрунтувати педагогічні умови підвищення ефективності перебігу фізкультурно-оздоровчої роботи для дітей зі складними порушеннями розвитку, такі як: мотиваційно-позитивна налаштованість дітей на фізкультурно-оздоровчу роботу; створення здоров'язбережувального середовища; використання позитивно-емоційних ситуацій успіху в процесі фізкультурно-оздоровчої роботи; взаємодія педагогічного колективу з батьками дітей.

Четвертий розділ *«Комплексна, диференційована, багатфакторна система фізкультурно-оздоровчої роботи в умовах навчально-реабілітаційних центрів для дітей зі складними порушеннями розвитку»* присвячено експериментальному дослідженню з апробації системи організації експериментальної фізкультурно-оздоровчої роботи в умовах НРЦ. Авторкою

обґрунтовано та розроблено модель комплексної, диференційованої, багатофакторної системи організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми молодшого шкільного віку зі складними порушеннями розвитку в НРЦ на основі отриманих результатів констатувального етапу дослідження.

Загалом дисертанткою дотримано основних структурних компонентів побудови моделі, які охоплюють етапи постановки завдання моделювання, побудови моделі, перевірки її на достовірність та застосування. Основним завданням моделювання процесу організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми є покращення психофізичного та функціонального стану дітей зі складними порушеннями. Аналіз процесу побудови моделі дисертанткою свідчить про визначення нею чітких показників, характеристик, які уможливають на практиці при реалізації цієї моделі отримання ефективних і адекватних результатів. Крім того, запропонована модель схвально сприйнята освітянською спільнотою, про що свідчать результати апробації, і, беззаперечно, є затребуваною практиками – реалізаторами цієї моделі в освітньому середовищі спеціальних закладів освіти. Зазвичай, найскладнішим є етап реалізації моделі на практиці, проте опис експериментального дослідження, матеріали його апробації свідчать, що Наталія Лещій успішно справилася з цим етапом, що підтверджується результатами контрольної-аналітичного етапу експериментального дослідження.

Аналіз змістового наповнення моделі свідчить, що до її складу входять такі основні компоненти, як методологічний, організаційно-діяльнісний та оцінювальний, підходи, принципи, критерії, педагогічні умови, форми, заходи, методи, засоби фізкультурно-оздоровчої роботи. Проте аналіз наочно-схематичного представлення моделі показав, що у ній відсутні цільовий та результативний компоненти (тобто чітко не визначено мету та результат упровадження комплексної, диференційованої, багатофакторної системи організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми молодшого шкільного віку зі складними порушеннями розвитку).

Відповідно до структури моделі загальна стратегія перебігу фізкультурно-оздоровчої роботи передбачала застосування методологічних підходів (діяльнісно-особистісного, системного та культурологічного), які відображали зміст і сутність експериментальної роботи. У процесі організації педагогічного дослідження з дітьми молодшого шкільного віку зі складними порушеннями розвитку було передбачено реалізацію принципів індивідуалізації і диференціації; продуктивності розвитку особистості; ситуативності навчання; освітньої рефлексії. Алгоритм реалізації фізкультурно-оздоровчої роботи у НРЦ передбачав включення усіх учасників (батьків дітей зі складними порушеннями розвитку, молодших школярів, учителів, вихователів, інструкторів, медичного персоналу) в освітньо-виховний процес; урахування індивідуально-психологічних та статевих особливостей дітей молодшого шкільного віку; розроблення диференційованих фізкультурно-оздоровчих програм, що враховували особливості показників функціонального стану дітей, рівня фізичного здоров'я та фізичної підготовленості дітей зі складними порушеннями розвитку; співвідношення засобів різної спрямованості у фізкультурно-оздоровчих програмах з урахуванням результатів факторного аналізу загального рівня фізичного здоров'я дітей зі складними порушеннями розвитку; розроблення індивідуальних карток контролю здоров'я та фізичної підготовленості дітей; урахування супутніх захворювань у дітей молодшого шкільного віку зі складними порушеннями розвитку; послідовну реалізацію компонентів та педагогічних умов фізкультурно-оздоровчої роботи.

Експериментальна перевірка розробленої моделі засвідчила ефективність за всіма критеріями і показниками: антропометричним, функціональним, фізичної підготовленості, соматичним та психоемоційним у дітей зі складними порушеннями розвитку.

Загальні висновки відображають отримані результати, відповідають меті, поставленим завданням та науковій новизні роботи. *Автореферат* дисертації адекватно відображає зміст і результати дослідження.

Поряд з загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи хотілося б висловити певні зауваження та побажання:

1. Не чітко визначено провідну ідею дослідження, відтак постає потреба в її конкретизації.
2. Недостатньо представлено аналіз теоретичних ідей та їх практичного втілення щодо організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми зі складними порушеннями розвитку в умовах спеціальних закладів освіти в інших країнах (зокрема, країнах ЄС), адже результати такого аналізу могли б значно підсилювати дослідницькі позиції авторки дослідження.
3. Зважаючи на те, що під час контент-аналізу медичних карток у дітей зі складними порушеннями розвитку були виявлені супутні захворювання серцево-судинної та дихальної систем, варто було б зазначити, як ці аспекти враховувалися під час реалізації фізкультурно-оздоровчої роботи.
4. Потребують подальшого обґрунтування засоби, які сприяли поліпшенню функціонального стану дихальної системи у дітей зі складними порушеннями розвитку.
5. У роботі мають місце окремі змістові, стилістичні та технічні недоліки, а також неточності в оформленні.

Побажання: враховуючи орієнтацію вітчизняної наукової та освітянської спільноти на соціальну модель ставлення до осіб з інвалідністю та біопсихосоціальну модель у зв'язку з упровадженням Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я, варто уникати вживання у професійному дискурсі термінології, що була актуальною в часи панування медичної моделі ставлення до людей з інвалідністю.

Загалом висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, не применшують новизну, наукову й практичну значущість отриманих результатів. Виконане Наталією Лещій дисертаційне дослідження підтверджує наукову зрілість і фахову компетентність дисертантки, а

отримані нею результати мають теоретичне та практичне значення для теорії і практики спеціальної освіти в Україні.

Загалом, дисертаційна робота Лещій Наталії Петрівни «Теоретичні та методичні засади фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми зі складними порушеннями розвитку в навчально-реабілітаційних центрах» є актуальною, завершеною, самостійною кваліфікаційною науковою працею, що містить наукові положення та науково обґрунтовані результати, які розв'язують важливу науково-прикладну проблему, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів»; затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами, внесеними з постанови Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015 року, № 567 від 27.07.2016, № 943 від 20.11.2019 і № 607 від 15.07.2020), а її авторка, Лещій Наталія Петрівна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Інституту людини
Київського університету імені Бориса Грінченка

О.В. Мартинчук
О.В. Мартинчук

